

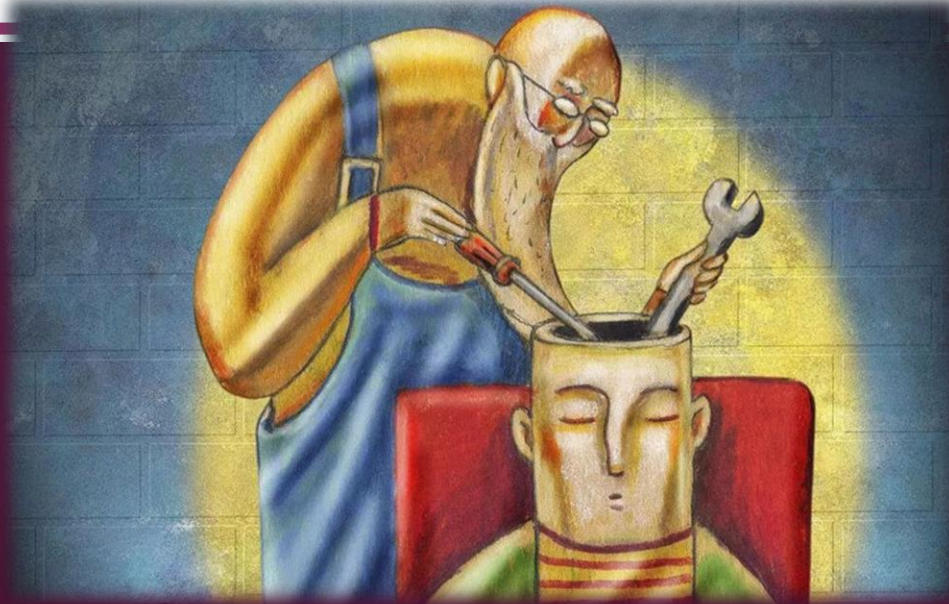
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ-ΤΟΜΕΑΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ
ΜΑΘΗΜΑ: ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

ΔΙΔΑΣΚΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: π. ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΧΡΟΝΗΣ

Νικολάου Ι. Βιδάλη

ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΗΣ

Τήνος 2021

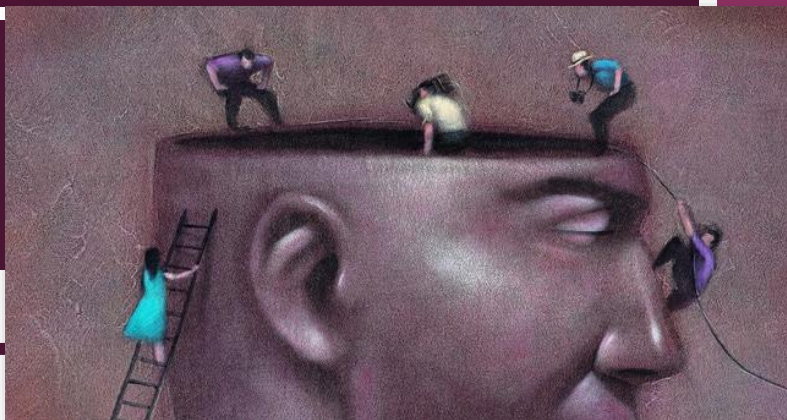
Τι είναι η ψυχανάλυση

- ❖ Η ψυχανάλυση αποτελεί ένα θεωρητικό εργαλείο που με αυτό μπορούμε να επεξεργαστούμε σημαντικά θεολογικά δεδομένα και με τον τρόπο αυτό να κατανοήσουμε τον σημερινό κόσμο γύρω μας. Άμεσα σχετιζόμενη με αυτή είναι και η φιλοσοφία που ένας θερμός υποστηρικτής της ήταν ο Καρτέσιος, που με την φαυλοκυκλική φράση (Cogito ergo sum) {σκέφτομαι άρα υπάρχω} μας τοποθετεί την αλήθεια στον χώρο της υποκειμενικότητας. Τον Πλάτωνα και τους Στωικούς τους ενδιέφεραν οι παράγοντες εκτός της υποκειμενικότητας, αλλά εν προκειμένω, η παρούσα μελέτη ασχολείται με τα εντός του υποκειμένου, δηλαδή την αλήθεια που εγώ σκέφτομαι και νομίζω πως μπορώ να την προσδιορίσω, ως παράγωγο της νόησής μου. Επιπλέον, ο Θεός και όποιος άλλος εξωτερικός παράγοντας ισχύει είναι γιατί το σκέφτομαι εγώ και όπως και να σκεφτώ κάποια ύλη, αυτή η ύλη υπάρχει. Αυτό δημιουργεί μία επανάσταση και καταρρίπτει το υποκείμενο από το να ταυτίζεται με ομαδικές αλήθειες και συνιστώσες. Την πραγματικότητα αυτή ορισμένοι Άγγλοι φιλόσοφοι την ονόμασαν *detached self*, δηλαδή αποσυνδεδεμένο εαυτό.

❖ Στην συνέχεια, ο Lacan υποστήριξε ότι το καρτεσιανό υποκείμενο προέρχεται από δύο κύκλους, τον *κύκλο-σκέψεις* και τον *κύκλο του είναι* και αυτά αν τα βάλουμε μαζί τέμνονται σ' ένα σημείο που αυτό το σημείο είναι το υποκείμενο. Αυτό κορυφώνεται στον Kant με την «κατηγορική προσταγή» που μεταφέρει τα ηθικά κριτήρια μέσα στο άτομο. Συγχρόνως, η ηθική δεν είναι αυτό που αποφασίζει μία ομάδα ατόμων, αλλά αυτό που αποφασίζω εγώ ότι είναι καλό. Αυτή είναι η κατηγορική προσταγή που ζητά να πράττει για να γίνει καθολικός νόμος σε όλους τους ανθρώπους. Όμως, όταν πιστεύω ότι κάτι είναι ηθικό, όχι σύμφωνα με τις συνθήκες που γίνονται γύρω μου, αλλά με αυτό που πιστεύω εγώ, αυτό ονομάζεται *ατομικό* ή *ατομοκεντρικό* υποκείμενο. Οι αρχές αυτές αποτελούν τα θεμέλια του νεώτερου ατομισμού. Ακολούθως, καταλήγουμε σε αυτό που μας αναφέρει ο Norbert Elias το (we lees I) «χωρίς εμείς εγώ», που το υποκείμενο δεν μπορεί να βρει τον άλλον μέσα του και αυτό δημιουργεί ιστορικά και κοινωνικά προβλήματα στο άτομο που σήμερα εκφράζεται με τη μετανεωτερικότητα. Επίσης, σύμφωνα με τον Daniel Bell το μετανεώτερο είναι στην πραγματικότητα η απελευθέρωση μίας δύσκολης αναζήτησης στην κοινωνική ενσωμάτωση. Ακόμη, μπορούμε να προσθέσουμε την αποτυχία της φαινομενολογίας που εννοεί την πραγματικότητα του εαυτού μου ως άτομο, που όλα τα παραπάνω καταλήγουν στην ανακάλυψη της δι-υποκειμενικότητας.

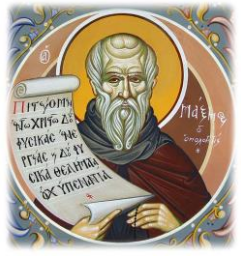
- Η *δι-υποκειμενικότητα* είναι η μεγαλύτερη φιλοσοφική ανακάλυψη του 20ού αιώνας. Πάνω σε αυτό ο Martin Buber με το έργο «Εγώ και Εσύ» το (1923) μας αναφέρει ότι ο κάθε άνθρωπος υποκειμενοποιείται για χάρη του άλλου. Έτσι το «Εσύ» είναι το έναυσμα για να γεννηθεί το «Εγώ» και αυτά τα δύο έχουν μία αμοιβαία θεωρία. Το «Εγώ» κοιτάζει το «Εσύ» και βρίσκει τον εαυτό του. Το ίδιο ακριβώς συμβαίνει και με το «Εσύ» προς το «Εγώ», για να βρει και αυτό τον εαυτό του. Αυτή η παράμετρος ολοκληρώνεται στο έργο του Levinas «Ολότητα και Άπειρο», που η (ολότης) είναι η καταστροφή του προσώπου της συνολικότητας του ανθρώπου και έτσι δεν μπορεί να υπάρξει ολοκληρωμένη κοινωνικοποίηση. Όμως κάποια στιγμή ανακαλύπτει τον πραγματικό άλλον, που δημιουργεί μία έξοδο προς το άπειρο της ατομικής προσωπικής σχέσης με τον άλλον και αυτό τον βγάζει από την απρόσωπη ολότητά του (Είναι). Τέλος, μέσα από την φιλοσοφία και την βιβλική κληρονομιά, με τη συμβολή του Buber και του Levinas, ανακαλύφθηκε η «δι-υποκειμενικότητα» και αυτό γίνεται η χαραυγή του άλλου, η εμφάνιση δηλαδή του άλλου στην οντολογία. Στη συνέχεια, ο Lacan αναφέρεται σε τρεις μεγάλες φάσεις, διά των οποίων γίνεται η σύγκρουση του υποκειμένου για την εύρεση της επιθυμίας που θα λειτουργεί οντολογικά. Η πρώτη φάση είναι η «*αποξένωση*», που είναι το διχασμένο υποκείμενο που αντιμετωπίζει την ύπαρξή του, το γεγονός της προοπτικής του άλλου. Ο «Άλλος» δεν είναι πάντα ο Θεός, αλλά ένα άλλο υποκείμενο, που έχει καταλυτική σημασία στην ζωή του υποκειμένου και έτσι ο «Άλλος» παίρνει τη θέση του διχασμένου υποκειμένου, αλλά το τίμημα είναι μια αποξένωση. Ο πρώτος «Άλλος» είναι η μητέρα.

- Στη δεύτερη φάση που είναι ο «αποχωρισμός» και πάλι παρονομαστή έχουμε το διχασμένο υποκείμενο. Το αντικείμενο τώρα είναι η επιθυμία του «Άλλου», που με αυτό προσδιορίζει το υποκείμενο. Το «Άλλο» δεν είναι ουδέτερο, αλλά είναι όν επιθυμητικό. Έτσι, με την επιθυμία της μητέρα δημιουργεί την υποκειμενικότητα του υποκειμένου. Επίσης, υπάρχει η φράση του Lacan «η επιθυμία του ανθρώπου είναι η επιθυμία του Άλλου». Έτσι γεννιέται ο άνθρωπος (υποκείμενο) με την επιθυμία του «Άλλου». Ακόμα η φράση αυτή χωρίζεται σε δύο ομάδες ερμηνειών, η πρώτη ομάδα έχεις τρεις παραμέτρους. Στην αρχή είναι ότι η επιθυμία του ανθρώπου είναι η επιθυμία του Άλλου. Συγχρόνως, η επιθυμία του υποκειμένου είναι και επιθυμία του Άλλου. Τέλος, η επιθυμία του υποκειμένου είναι ίδια και με το Άλλο. Άρα, ο άνθρωπος επιθυμεί ως ένας Άλλος, μετά το παιδί επιθυμεί αυτό που επιθυμεί και η μητέρα του και καταλήγουμε στο ότι το υποκείμενο επιθυμεί ως ένας άλλος, που για την θεολογία αυτό είναι σημαντικότατο, που θα μπορούσε να συσχετιστεί με την σπουδαία έννοια του «ομοουσίου». Η θεολογική αυτή έννοια αναφέρει ότι υπάρχουν στο Θεό τρία πρόσωπα και παρόλα αυτά υπάρχει μία κοινή ουσία και φύση.

- Στη δεύτερη ομάδα, η οποία είναι συμπληρωματική της πρώτης, αρχικά η επιθυμία του υποκειμένου είναι όταν το επιθυμήσει ο Άλλος, όταν δηλαδή ο άνθρωπος επιθυμεί την επιθυμία του Άλλου γι' αυτόν. Ακόμη και με αυτό που μας αναφέρει ο Lacan είναι αδύνατον να υπάρξει υποκείμενο, χωρίς την συνεισφορά του Άλλου. Ακολουθώντας υπάρχει το μυστηριώδες αντικείμενο που αυτό δημιουργεί τη δική μου επιθυμία. Το μυστηριώδες αντικείμενο γίνεται όταν καταρρέει η υποθετική ενότητα μητέρας-παιδιού και μας υπενθυμίζει μία χαμένη πληρότητα και αυτό είναι όπως μας αναφέρει ο άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής το φυσικό θέλημα, η επιθυμία ενός μυστηριώδους πράγματος, που με αυτό ο άνθρωπος θα βρει την πλήρη οντότητά του. Συγχρόνως, ο Lacan υποστηρίζει ότι ο άνθρωπος είναι ένα ον που ζητά αγάπη και αυτό είναι όλη η ιστορία, δηλαδή η προσπάθεια του ανθρώπου για να δημιουργήσει το υποκείμενο στο μέρος του Άλλου. Ζητάει την αγάπη για να γίνει το απόλυτο Είναι. Κάπως έτσι φτάνουμε στην τελευταία φάση που γίνεται η *συγκρότηση* του υποκειμένου. Ως παρονομαστή και ως αριθμητή έχουμε το διχασμένο υποκείμενο. Έτσι, το υποκείμενο κάνει κτήμα του την επιθυμία του Άλλου και γίνεται ένα είδος χωρίς αντικείμενο.

- Όσον αφορά την επιθυμία, αυτή δεν εκφράζεται ποτέ, διότι όταν δώσεις αυτό που ζητάς, μετά ζητάς κάτι περισσότερο. Γιατί η επιθυμία του ανθρώπου είναι άπειρη. Επίσης, ο άγ. Μάξιμος ο Ομολογητής αναφέρει την λέξη *θέλημα*, η οποία είναι άγνωστη στην ελληνική φιλοσοφία. Μία απόπειρα ερμηνευτικής απόδοσης της λέξεως *θέλημα* του αγίου Μάξιμου στη σύγχρονη πραγματικότητα, θα ήταν καημός. Έτσι, το φυσικό θέλημα είναι η επιθυμία, δηλαδή ο βαθύς καημός του ανθρώπου. Επιπρόσθετα, ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς αναφέρει ότι η επιθυμία ή θέληση ενός υποκειμένου με ή χωρίς το αντικείμενο είναι η επιθυμία ενός όλου, δηλαδή είναι η επιθυμία του Θεού, που είναι και ίδια για κάθε άνθρωπο και έτσι σύμφωνα με τον άγιο Μάξιμο και άλλους Πατέρες δημιουργείται ο διάλογος με το Θεό και αυτός ο διάλογος ολοκληρώνεται με την είσοδο του ανθρώπου στην αιωνιότητα και στον Παράδεισο. Όμως, υπάρχει και η άλλη αιωνιότητα, που είναι μακριά από το Θεό και την ονομάζουμε κόλαση. Εκεί καταλήγουν οι άνθρωποι με την θέλησή τους, γιατί εκλείπει ο διάλογος. Επομένως, κόλαση είναι η απουσία επιθυμίας του Άλλου και η άκαρπη προσπάθεια εύρεσης της ζωής.

- Ακόμη, οι Πατέρες της Εκκλησίας κάνουν λόγο και για τις δυνάμεις της ψυχής, που με το διάλογο ανθρώπου και Θεού λειτουργούν με θετικό τρόπο. Όμως, όταν δεν υπάρχει αυτός ο διάλογος γίνονται πάθη, δηλαδή αυτοσκοποί. Επομένως, όταν γίνονται αυτοσκοποί αποπροσανατολίζονται από την κεντρική Επιθυμία και πρέπει να μεταμορφωθούν για να ξαναφτάσουν στην πλήρη πληρότητα. Όχι να χαθούν, μιας και δεν χάνεται τίποτα, γιατί η Ορθόδοξη άσκηση δεν χάνει ποτέ τίποτε. Πρέπει όμως να αλλάξουν ζωή, χρησιμοποιώντας την καθημερινότητά τους και τις ψυχικές τους δυνάμεις και ορμές με την Ορθόδοξη άσκηση και επικοινωνία με το Θεό, διότι μόνον έτσι θα φτάσει στην ολοκλήρωση αυτής της Επιθυμίας. Ο καθένας μας μπορεί να φτάσει στην Επιθυμία του με την συμβολή του Άλλου, που στην συγκεκριμένη στιγμή είναι ο Σταυρός του Χριστού, όπου διά αυτού καταρρίπτεται ο ναρκισσισμός και οδηγούμαστε στην Επιθυμία. Έτσι, με την επιθυμία του Άλλου, ο κόσμος γίνεται σώμα μας γιατί ένας Άγιος είναι ένας πανάνθρωπος και σε ένα σώμα υπάρχουν μυριάδες ψυχές άλλων ανθρώπων, όπου όλοι συγχωρούνται και γι' αυτό υπάρχει και η ανάσταση.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Σημειώσεις του μαθήματος «Ποιμαντική Ψυχολογία», στο e-class.
- <https://www.psychologynow.gr/arthra-psyxikis-ygeias/psychiatriki/erevnes/6907-erevna-kai-psyxanalysi-mia-amfilegomeni-kai-syntheti-sxesi.html>
- <https://truepsychotherapy.gr/διάκριση-μεταξύ-ψυχοθεραπείας-και-ψυ/>
- <https://www.juniorsclub.gr/tag/psichanalisi/>
- <https://truepsychotherapy.gr/γνωσιακή-ψυχοθεραπεία/>
- <https://www.therapia.gr/psychanalysi/>
- <https://www.psychotherapeutiko.gr/sxesiaki-psychanalysi-eisa>
- Ημερομηνία ανάκτησης: 30 Οκτωβρίου 2021.

